



ВІСНИК

Вищої
кваліфікаційної
комісії суддів України



3

2019

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система та державні	
електронні інформаційні ресурси: проблеми взаємодії	
та правового регулювання. Ганна Блінова	2
Теоретико-правові засади визначення поняття злочинів у сфері	
інформаційних технологій. Олеся Бодунова	17
Стосовно окремих аспектів юридичної техніки. Олег Гиляка	21
Взаємозв'язок категорій «праворозуміння», «судове праворозуміння»	
та «судове правозастосування»: теоретичні аспекти. Олена Копитова	27
Постановлення суддею завідомо неправосудного рішення:	
шляхи запобігання і протидії. Вусал Алігісмаг огли Ахмедов.	34
Питання гібридності правової природи суб'єктів публічного	
адміністрування. Марія Демідова	39
Роль судових рішень у процесі обрання радників для продажу	
об'єктів великої приватизації. Микола Потін	46

Науково-практичний юридичний журнал
Видається із вересня 2011 року

Засновник:
ТОВ «Піраміда»

Свідectво про державну реєстрацію
Серія КВ № 23586-13426ПР

Рекомендовано до друку та
розповсюдження через мережу Інтернет
рішенням Вченої ради Національного
університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»
(протокол № 3 від 22.11.2013)
Визнано Міністерством освіти і науки України
науковим фаховим виданням.
Наказ про включення до Переліку наукових
фахових видань України від 14.02.2014 № 153

Голова Редакційної колегії

Козьяков Сергій Юрійович

Редакційна колегія:

Андрієв В. М., Беляневич В. Е.,
Гетьман А. П., Дроздов О. М.,
Довгерт А. С., Заріцька А. О., Іншин М. І.,
Калпіна О. В., Кузнецова Н. С.,
Москвич Л. М., Муравйов В. І.,
Осталець С. Л., Сірош М. В.,
Сопільник Л. І., Яроцький В. Л.

Головний редактор

С. Ю. Козьяков

Коректор

А. О. Бахтемірова

Відповідальність за достовірність фактів,
цитат, власних назв та інших відомостей
несуть автори публікацій.
Редакція може не поділяти точки зору автора.
У журналі зберігається правопис
законодавчих, нормативних актів, наказів,
методологічних розробок,
що надійшли до редакції.
Редакція залишає за собою право
на скорочення та редагування текстів.
Статті обов'язково проходять
відбір і рецензування.

Номер 3 (31) 2019 схвалено і рекомендовано
до друку рішенням редакційної колегії,
протокол № 7 від 30.09.2019 р.
Підписано до друку 17.10.2019 р.
Формат 60х84 1/8
Папір крейдований
Наклад 365 примірників
Оригінал-макет затверджено
Вищою кваліфікаційною комісією
суддів України

Видавець ТОВ «Піраміда»

© Текст — Вища кваліфікаційна комісія
суддів України

Адреса редакції:
м. Київ, вул. Євгена Свєрстюка, 21.
www.vkksu.gov.ua





Олеся Бодунова,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
кримінального права
та кримінології
Університету державної
фіскальної служби України

Теоретико-правові засади визначення поняття злочинів у сфері інформаційних технологій

УДК 343.9

У статті розглянуто наукові позиції та законодавчі джерела того, що називати злочином у сфері інформаційних технологій. Учені використовують різні поняття: кіберзлочини, злочини у сфері інформаційних технологій, комп'ютерні злочини тощо. Однак, досліджуючи їх визначення, стає зрозумілим, що вони є однаковими. Дано авторське визначення злочинів у сфері інформаційних технологій.

Ключові слова: інформаційні технології, комп'ютер, кіберзлочини, кримінальне законодавство, злочин.

О. Бодунова. Теоретико-правовые основы определения понятия преступлений в сфере информационных технологий

В статье рассмотрены научные позиции и законодательные источники того, что следует называть преступлением в сфере информационных технологий. Ученые используют разные понятия: киберпреступления, преступления в сфере информационных технологий, компьютерные преступления и т.д. Однако при рассмотрении этих определений становится понятно, что



они одинаковы. Дано авторское определение преступлений в сфере информационных технологий.

Ключевые слова: информационные технологии, компьютер, киберпреступления, уголовное законодательство, преступление.

O. Bodunova. Theoretical and legal bases of definition of the concept of crimes in the sphere of information technologies

The article discusses the scientific positions and legis-

lative sources of what should be called an information technology crime. Scientists use different concepts: cybercrime, information technology crime, computer crime, etc. However, when considering these definitions, it becomes clear that they are the same. The author's definition of crimes in the field of information technologies is given.

Key words: information technology, computer, cybercrime, criminal law, crime.

Актуальність теми дослідження. Впровадження сучасних інформаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності суспільства, стрімкий розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій на основі використання глобальної мережі Інтернет і спрощення доступу до неї широкого кола користувачів обумовило поширення високотехнологічних злочинів – злочинів, пов'язаних з використанням високих інформаційних технологій.

Кримінальна відповідальність за злочини у сфері інформаційних технологій в Україні передбачена з 1994 року. На сьогодні Особлива частина Кримінального кодексу України (далі – КК України) містить розділ XVI, присвячений злочинам у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку [8].

Необхідність створення ефективної системи кібернетичної безпеки України відбулася після подій 2014 року. Інформаційна війна, яка відбувається між Російською Федерацією й Україною, включає не тільки воєнні дії та інформаційно-психологічні операції, а й проведення кібернетичних атак. Саме тому детальне вивчення злочинів у сфері інформаційних технологій є наразі актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Безпосередній аналіз визначення злочинності у сфері інформаційних технологій став одним із основних у працях В. М. Бутусова, В. О. Голубева, М. С. Дашяна, А. В. Юрасова, П. Д. Біленчука, Є. Д. Скулиша та ін.

Водночас поняття злочинів у сфері інформаційних технологій з огляду на сучасну суспільно-політичну ситуацію в Україні потребує наукового дослідження та вдосконалення.

Метою дослідження є пошук та аналіз наукових підходів щодо визначення дефініції злочинів у сфері інформаційних технологій та формування на основі цього авторського бачення зазначеного наукового питання.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення ефективності боротьби зі злочинами у сфері інформаційних технологій та адаптування її до норм міжнародного законодавства Україна в 2001 році приєдналася до Конвенції про кіберзлочинність, а в 2006 – ратифікувала Додатковий протокол до неї. Слід зазначити, що кримінальне законодавство, як

і акти інших галузей права, охороняє законні процеси збору, оброблення, накопичення, зберігання, пошуку, розповсюдження інформації, зокрема комп'ютерної [7, с. 348].

Злочини у сфері інформаційних технологій охоплюють різні види злочинів, що здійснюються за допомогою комп'ютера і мережі Інтернет, а об'єктами кіберзлочинів стають персональні дані, банківські рахунки, паролі та інша особиста інформація фізичних і юридичних осіб, бізнесу та державного сектору. Поширеними кіберзлочинами на сьогодні є кібершахрайство, протиправний контент (захист інтелектуальної власності), поширення шкідливого програмного забезпечення тощо [2].

Варто зазначити, що в Законі України «Про основи національної безпеки України» та в «Доктрині інформаційної безпеки України» згадуються поняття «комп'ютерна злочинність» та «комп'ютерний тероризм», проте визначення цих термінів у законі немає. У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» поняття «комп'ютерний тероризм» не висвітлюється зовсім, а те, що до нього відноситься, називається «технологічним тероризмом».

Для покращення нормативно-правової бази у сфері кіберзлочинності Верховною Радою України було розглянуто законопроекти: «Про основи застави забезпечення кібербезпеки України» (реєстр. № 2126а від 19.05.2015) та «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення відповідальності за вчинені правопорушення у сфері інформаційної безпеки та боротьби з кіберзлочинністю» (реєстр. № 2133а від 19.06.2015). В законопроекті № 2126а визначено терміни «кіберзлочинність» та «кібертероризм».

У Конвенції про кіберзлочинність від 23.11.2001 (ратиф. ЗУ № 2824-IV від 07.09.2005) до кіберзлочинів віднесено: 1) правопорушення проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем (незаконний доступ (ст. 2), нелегальне перехоплення (ст. 3), втручання у дані (ст. 4), втручання у систему (ст. 5), зловживання пристроями (ст. 6)); 2) правопорушення, пов'язані з комп'ютерами (підrobка, пов'язана з комп'ютерами (ст. 7), шахрайство, пов'язане з комп'ютерами (ст. 8)); 3) правопорушення, пов'язані зі змістом (правопорушення, пов'язані з дитячою порнографією (ст. 9)); 4) право-

порушення, пов'язані з порушенням авторських та суміжних прав (ст. 10). У Пreamбулі Конвенції про кіберзлочинність також згадується, що її положення спрямовані на «боротьбу з кіберзлочинністю» та «захист законних інтересів у ході використання і розвитку інформаційних технологій». Тобто за змістом системи злочинів згідно з Конвенцією про кіберзлочинність відповідає визначення «кіберзлочину», яке передбачено положеннями п. 8 ст. 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», а захист «інформаційних технологій» є одним із завдань Конвенції про кіберзлочинність [6].

У 1986 році в Парижі група експертів Організації економічного співробітництва та розвитку комп'ютерний злочин визначила як «будь-яку незаконну, неетичну або заборонену поведінку щодо автоматизованої обробки і (або) передачі даних». Зважаючи на необхідність скоординованої міждержавної взаємодії міжнародних організацій, протидію кіберзлочинності, зокрема, здійснюють: Інтерпол, Організація економічного співробітництва і розвитку, Група Восьми (G8), Рада Європи, ООН, СНД, що значною мірою сприяє визначенню кола злочинів у сфері інформаційних відносин. 13.09.1989 Радою Європи прийнято Рекомендацію № R 89 (9) Комітету міністрів Ради Європи щодо злочинів, пов'язаних із комп'ютером, де було зроблено першу спробу визначити це поняття.

У Рекомендаціях № R (95)13 щодо проблем кримінального процесуального права, що пов'язані з інформаційними технологіями, Рада Європи словосполучення «злочин з використанням комп'ютера» замінила на «злочин, пов'язаний з використанням комп'ютерних технологій». У цьому документі наголошується, що злочини, пов'язані з використанням інформаційних технологій, можуть вчинятися не тільки за допомогою окремого комп'ютера, а й комп'ютерної системи, що може бути як об'єктом, так і середовищем вчинення злочину [10, с. 96–97].

З 1985 до 1989 року Спеціальний Комітет експертів Ради Європи з питань злочинності, пов'язаної з комп'ютерами, розробляв Рекомендацію № 89, затверджену Комітетом міністрів Ради Європи 13.09.1989. Вона містить перелік правопорушень, рекомендований країнам-учасникам ЄС для розроблення єдиної кримінальної стратегії, пов'язаної з комп'ютерними злочинами. Також у документі зазначено про необхідність досягнення міжнародного консенсусу з питань криміналізації деяких злочинів, пов'язаних з комп'ютерами.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що вчені використовують різні поняття: кіберзлочини, злочини у сфері інформаційних технологій, комп'ютерні злочини тощо. Проте, судячи з їх визначень, вони є однаковими.

Так, В. О. Голубєв визначає кіберзлочини як протиправну поведінку, спрямовану на порушення

суспільних відносин та персональної або корпоративної безпеки під час здійснення особами обробки даних за допомогою електронних засобів [3]. М. С. Дашян зазначає, що комп'ютерні злочини – це порушення чужих прав та інтересів по відношенню до автоматизованих систем обробки даних [4].

Варто зазначити, що в Законі України «Про основи національної безпеки України» та в «Доктрині інформаційної безпеки України» згадуються поняття про «комп'ютерну злочинність» та «комп'ютерний тероризм», проте визначення цих термінів у законі немає

С. А. Правдюк під комп'ютерними злочинами розуміє суспільно небезпечні протиправні карані діяння деліктоздатного суб'єкта, що кояться за допомогою комп'ютера чи інших комп'ютерних систем (мереж), а також посягають на нормальний режим охорони, обробки і передачі даних в комп'ютерах (комп'ютерних системах) [9, с. 220–221].

А. В. Юрасов вказує, що поняття «кіберзлочини» охоплює комп'ютерну злочинність (де комп'ютер – предмет злочину, а інформаційна безпека – об'єкт злочину) та інші зазіхання, де комп'ютер є знаряддям або способом вчинення злочину проти власності, майнових та немайнових прав, громадської



безпеки тощо [12].

П. Д. Біленчук під кіберзлочинами розуміє злочини у сфері використання комп'ютерних та інформаційних мереж, наслідком яких є протиправне заволодіння даними [1, с. 32–34].

Варто зазначити, що саме це визначення найбільш наближене до офіційної української кримінально-правової доктрини, визначеної у КК України. Отже, як правильно зазначає Є. Д. Скулиш, кіберзлочинність як явище виникло виключно в процесі еволюції комп'ютерних та інформаційних технологій, а метою злочинців є персональні та корпоративні дані, які самі по собі становлять цінність або за допомогою яких злочинці протиправним шляхом можуть заволодіти грошима, нематеріальними активами або майновими чи немайновими правами тощо [11, с. 94].

М. В. Карчевський зазначає, що поняття «комп'ютерний злочин» та «кіберзлочин» в загальновизнаному розумінні можуть бути ефективно використані при проведенні кримінологічних, кримінальних процесуальних, криміналістичних досліджень. Що ж стосується національного кримінально-правового дискурсу, то тут застосування цього поняття слід обмежити і використовувати запропоноване поняття «злочини в сфері використання інформаційних технологій» [5, с. 14]. Науковець аналізує поняття «злочини у сфері ІТ», «інформаційна безпека» та доходить висновку, що злочини у сфері використання інформаційних технологій є одним із видів злочинів у сфері інформаційної безпеки, передбачених КК України. Аналіз чинного КК України дозволяє дійти висновку, що до таких злочинів слід відносити посягання, передбачені ст.ст. 361, 3611, 3612, 362, 363, 3631, 3761 КК України [5, с. 11].

Указане твердження М. В. Карчевського, що до «злочинів у сфері використання ІТ» належать винятково вказані діяння, залишається необґрунтованим. Якщо погодитись із цим науковцем, то виходить, що порушення авторських та суміжних прав, яке здійснюється шляхом втручання в роботу електронно-обчислювальних машин, не заподіює шкоди «відносинам у сфері реалізації інформаційної потреби» і не вчиняється за допомогою саме «засобів обчислювальної техніки».

Саме тому пропонуємо авторське визначення злочинів у сфері інформаційних технологій, під якими варто розуміти злочинні діяння (дія або бездіяльність), що посягають на права та свободи осіб, порушуючи таким чином інформаційну безпеку задля матеріальної чи особистої вигоди.

Висновки. Отже, у науковій доктрині та законодавчих актах універсальне коло злочинів у сфері інформаційних відносин наразі не окреслено. На нашу думку, це пов'язано зі значним рівнем злочинності, що призводить до збільшення кількості об'єктів кримінально-правової охорони цих злочинів, основними з яких є інформаційні відносини, що забезпечуються засобами електронно-обчислю-

вальних машин, системами, комп'ютерними мережами та мережами електрозв'язку.

Вважаємо, що злочини у сфері інформаційних технологій є ширшим поняттям, ніж комп'ютерні злочини, а тому варто включити до цього поняття інші злочини, для вчинення яких застосовується комп'ютер та використовується Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Біленчук Д. П. Кібершахраї – хто вони? – Міліція України, 1999. – № 7–8. – С. 32–34.
2. Голуб А. Кіберзлочинність у всіх її проявах: види, наслідки та способи боротьби. URL: <https://www.gurt.org.ua/articles/34602/> (дата звернення: 16.07.2019 року).
3. Голубев В. А. «Кибертерроризм» – миф или реальность? URL: <http://www.crime-research.org>. (Computer Crime Research Center – Центр исследования компьютерной преступности).
4. Дашян М. С. Право информационных магистралей. – М.: Норма, 2007. – 288 с.
5. Карчевский Н. В. Киберпреступление или преступление в сфере использования информационных технологий? // Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – м. Одеса, 21 жовтня 2016 р. – Одеса: ОДУВС, 2016. – С. 10–15.
6. Конвенція про кіберзлочинність, ратифікована від 07.09.2005 № 2824-IV / База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575 (дата звернення 12.06.2019).
7. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник/ За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Є. Л. Стрельцова. – Харків, 2009. – 496 с.
8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III / База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 12.05.2019).
9. Правдюк С. А. Комп'ютерні правопорушення та інформаційні правопорушення: аспекти співвідношення/ Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2013. – Вип. 182, ч. 3. – С. 216–223.
10. Про проблеми кримінально-процесуального права, пов'язані з інформаційними технологіями: Рекомендації Ради Європи № R (95) 13 від 11 вересня 1995 року/ Правова інформатика. – 2006. – № 3 (11). – С. 96–97.
11. Скулиш Є. Д. Міжнародно-правове співробітництво у сфері подолання кіберзлочинності/ Інформація і право. – 2010. – № 1(10). – С. 93–100.
12. Юрасов А. В. Основы электронной коммерции: учебник. – М.: Горячая линия-Телеком, 2008. – 480 с.